

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.1.1.6>

**SZKOLENIE PRZEDUNIWERSYTECKIE STUDENTÓW ZAGRANICZNYCH
W INSTYTUCJACH SZKOLNICTWA WYŻSZEGO
W SYSTEMIE SZKOLNICTWA WYŻSZEGO UKRAINY
(DRUGA POŁOWA XX W. – POCZĄTEK XXI W.)**

Tetiana Doronina

*doktor nauk pedagogicznych, profesor,
kierownik Katedry Pedagogiki*

Krzyworoskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego (Krzywy Róg, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-3990-7959

e-mail: t.o.doronina@gmail.com

Olha Poliakovska

aspirantka Katedry Pedagogiki

Krzyworoskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego (Krzywy Róg, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-5529-741X

e-mail: polyakovskay@gmail.com

Adnotacja. Artykuł poświęcono badaniu i analizie rozwoju systemu kształcenia cudzoziemców w instytucjach szkolnictwa wyższego Ukrainy. Rozwój badanego zjawiska jest aktualizowany w periodyzacji obejmującej okresy stopniowe: system szkolenia cudzoziemców w instytucjach szkolnictwa wyższego Ukrainy czasów radzieckich i Ukrainy czasów niepodległości. Przedstawiono charakterystykę niektórych okresów budowy systemu kształcenia studentów zagranicznych w ukraińskich instytucjach szkolnictwa wyższego. Na podstawie analizy źródeł interpretacyjnych i ram regulacyjnych monitorowano ogólny ruch rozwoju systemu kształcenia studentów zagranicznych w tym okresie, podkreślono pozytywne i sprzeczne tendencje zmian.

Słowa kluczowe: student zagraniczny, szkolenie przeduniwersyteckie, system kształcenia studentów zagranicznych, międzynarodowy rynek edukacyjny, Wydział Przygotowawczy/Wydział, szkolenie językowe studentów zagranicznych.

**FOREIGN STUDENTS' PRE-UNIVERSITY TRAINING AT INSTITUTIONS
OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINIAN SYSTEM OF HIGHER EDUCATION
(LATE XX – EARLY XXI CENT.)**

Tetiana Doronina

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Pedagogy*

Kryvyi Rih State Pedagogical University (Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine)

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-3990-7959

e-mail: t.o.doronina@gmail.com

Olha Poliakovska

Postgraduate Student at the Department of Pedagogy

Kryvyi Rih State Pedagogical University (Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-5529-741X

e-mail: polyakovskay@gmail.com

Abstract. The article is devoted to the study and analysis of the development of the system of foreign students' pre-university training at Ukrainian institutions of higher education. The development of the studied phenomenon is actualized in the periodization which covers the gradual periods: the system of foreign students' pre-university training at Ukrainian institutions of higher education of Soviet times and the times of Ukrainian independence. The characteristics of determined periods of the system of foreign students' pre-university training at Ukrainian institutions of higher education development are presented. Based on the analysis of interpretive sources and regulatory framework, the general development movement of the system of foreign students' pre-university training in the specified period is traced, positive and contradictory tendencies of changes are singled out.

Key words: foreign student, pre-university training, system of foreign students' training, international educational market, preparatory faculty / department, language training of foreign students.

ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКА ПІДГОТОВКА ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Тетяна Дороніна

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки*

Криворізького державного педагогічного університету

(Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3990-7959>

e-mail: t.o.doronina@gmail.com

Ольга Поляковська

аспірантка кафедри педагогіки

Криворізького державного педагогічного університету

(Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5529-741X>

e-mail: polyakovskay@gmail.com

Анотація. Стаття присвячена вивченню та аналізу розвитку системи довишівської підготовки іноземних громадян у закладах вищої освіти України. Розвиток досліджуваного явища актуалізовано в періодизації, що охоплює поступові періоди: система довишівської підготовки іноземних громадян у закладах вищої освіти України радянського часу й України часів незалежності. Представлено характеристику визначених періодів вибудови системи довишівської підготовки іноземних студентів в українських закладах вищої освіти. На підставі аналізу інтерпретаційних джерел і нормативно-правової бази відстежено загальний рух розвитку системи довишівської підготовки іноземних студентів у зазначений період, виокремлено позитивні й суперечливі тенденції змін.

Ключові слова: іноземний студент, довишівська підготовка, система підготовки іноземних студентів, міжнародний освітній ринок, підготовчий факультет / відділення, мовна підготовка іноземних студентів.

Вступ. Інтеграція України до світового освітнього простору підвищує відповідальність системи вищої освіти України загалом і чинної мережі закладів вищої освіти України зокрема за якість підготовки фахівців для зарубіжних країн. Трансформаційні реалії часу актуалізують проблему розуміння процесу розвитку й становлення системи підготовки висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців, зокрема з-поміж іноземних студентів. Особливе місце у визначеному процесі посідає доуніверситетська підготовка, покликанням якої є забезпечення їхньої відповідної (базової) підготовки до вступу в заклади вищої освіти згідно із чинними вимогами державних освітніх стандартів України.

Задля забезпечення іноземних студентів якісною вищою освітою та їхньої успішної адаптації до соціокультурних умов іншої країни у вітчизняних закладах вищої освіти (далі – ЗВО) функціонують окремі підрозділи – підготовчі факультети / відділення. Їхні адміністративний і викладацький штат мають зважати, що саме від ефективного функціонування доуніверситетської освіти залежить як подальша інтенсивність розвитку фахової підготовки іноземних громадян у межах усієї системи вищої освіти України, так і утвердження авторитету України в цілому як країни, спроможної забезпечити зарубіжні країни кваліфікованими працівниками.

З огляду на те, що проблеми організаційної системи доуніверситетської підготовки іноземних громадян до вступу в заклади вищої освіти стають об'єктом уваги державних органів влади й провідних науковців ще за радянських часів, а вдосконалення окресленої системи триває донині, вбачаємо необхідність у систематизації та переоцінюванні минулого досвіду як важливого компоненту для прийняття науково обґрунтованих рішень з удосконалення системи підготовки іноземних громадян сучасної України.

Передусім зазначимо, що проблематика довишівської підготовки іноземних студентів у закладах освіти України є предметом дослідження багатьох вітчизняних учених. Варто наголосити, що аналіз інтерпретаційних джерел, дотичних до проблеми нашої роботи, доводить зосередження досліджень сфери довишівської підготовки на таких аспектах: *мовна підготовка й формування міжкультурних комунікативних компетенцій іноземних студентів* (О. Антонів, З. Бакум, К. Балакірян, Н. Василенко, Л. Вербицька, В. Давидов, Б. Зінкевич-Томанек, Г. Іванишин, Т. Кірик, О. Коротун, О. Лазуренко, Д. Мазурик, З. Мацюк, Н. Московчук, Н. Ніколаєва, О. Павленко, Л. Паламар, Я. Прилуцька, Б. Сокіл, Н. Станкевич, Л. Субота, А. Суригін, О. Гарнопольський, Н. Ушакова, О. Федорова, Л. Хміль, С. Чезганов, В. Черниш, Н. Шибко й інші); *адаптація іноземних студентів до нового соціокультурного й навчально-виховного середовища* (М. Агаджанян, О. Білик, А. Гадамська, І. Зозуля, О. Зінковський, М. Іванова, О. Ізотова, Н. Тіткова, Т. Тузова); *загальнонаукова підготовка іноземних громадян до навчання в закладах вищої освіти різного профілю* (Т. Диченко, Н. Зінонос, І. Сладких, Ж. Черкашина, О. Шарапова, Т. Шмоніна).

Окрему групу джерел становлять роботи вітчизняних науковців, які досліджували історико-педагогічний аспект процесу формування та розвитку системи підготовки іноземних студентів (К. Бендяк, Ю. Бойчук, Ю. Гаврилюк, В. Груцяк, В. Гуменюк, Т. Довгодько, Ю. Федотова, Т. Шмоніна).

Аналіз окреслених вище тематичних груп наукових праць демонструє інтерес учених до проблем довшівської підготовки іноземних громадян у закладах вищої освіти України. Водночас маємо констатувати недостатність вивчення процесу розвитку системи довшівської підготовки іноземних студентів в історико-педагогічній ретроспективі.

Метою нашого дослідження є вивчення розвитку системи довшівської підготовки іноземних студентів в історичній ретроспективі в період із другої половини ХХ ст. до початку ХХІ ст. Відповідно до мети наукового пошуку ми послуговувались комплексом взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних *методів дослідження*, серед яких загальнонаукові методи – аналіз, синтез, систематизація та узагальнення, – що дали змогу проаналізувати джерельну базу, узагальнити опрацьовані матеріали, зробити відповідні висновки, осмислити можливості їх використання; та конкретнонаукові методи – історико-хронологічний, ретроспективний, періодизації, – що сприяли ґрунтовному викладенню тенденцій розвитку системи довшівської підготовки іноземних громадян в українських закладах освіти в досліджуваній період.

Основна частина. Закономірність руху й розвитку системи довшівської підготовки іноземних громадян у закладах вищої освіти України у хронологічних межах нашого дослідження (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.) актуалізовано в періодизації, що охоплює два головні періоди, визначені змінами державного устрою України: 1) система довшівської підготовки іноземних громадян у закладах вищої освіти *України в складі Союзу Радянських Соціалістичних Республік* (далі – СРСР); 2) система довшівської підготовки іноземних громадян у закладах вищої освіти *України із часу державної незалежності* (1991 р.). Періодизацію реалізовано в контексті суспільно-політичних факторів, які мали прояв у зміні політичного устрою України, що зумовило якісно новий стан досліджуваного явища.

Беззаперечний той факт, що джерела сучасної системи довшівської підготовки іноземних громадян у закладах вищої освіти України сягають часів колишнього СРСР. Саме 60-ті роки ХХ ст. характеризуються значною кількістю прийнятих державних рішень і заходів щодо формування чіткої організованої, контрольованої системи діяльності закладів у підготовці іноземних студентів (Постанова Центрального комітету Комуністичної партії Радянського Союзу (далі – ЦК КПРС) «Про заходи щодо поліпшення роботи серед студентів, аспірантів і стажистів країн Азії, Африки, Латинської Америки і деяких країн Заходу, які навчаються у вищих навчальних закладах СРСР» (1960 р.), Наказ Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР «Про затвердження типового положення про сектори по роботі з іноземними студентами в міністерствах (відомствах), які мають у своєму підпорядкуванні вищі й середні спеціальні навчальні заклади» (1964 р.), Наказ Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР «Про стан і заходи з покращення навчання аспірантів-іноземців у закладах вищої освіти й науково-дослідних закладах СРСР» (1965 р.) та інші, що привело до бурхливого росту популярності й авторитету радянської освіти на міжнародній арені. Загалом навчання іноземних студентів у СРСР у ті роки було частиною міжнародної політики держави щодо підтримки країн, які стали на шлях соціалістичного будівництва, а отже й поширення уявлень про позитивний характер радянського державного устрою.

Додамо, що в дослідженні *першого періоду розвитку* системи підготовки іноземних громадян неможливо оминути викладення такої важливої події, як VI Всесвітній фестиваль молоді й студентів (28 липня 1957 р.). Фестиваль став у всіх сенсах значущою та вибуховою подією для молоді всього світу (34 000 осіб зі 131 країни світу) і наймасовішим за свою історію. Варто зазначити, що до участі в заході не допускалися молодіжні організації та делегації з тих країн, які не поділяли соціалістичного світогляду, були носіями іншого (антирадянського) світобачення. Отже, фестиваль був названий фестивалем соціально-демократичної молоді.

Проведення такого заходу було «демонстрацією торжества соціалістичної ідеології», під гаслом «За мир і дружбу» фестиваль став потужним ідеологічним інструментом у формуванні позитивного іміджу держави, що пропагує активне міжнародне співробітництво, міжкультурні комунікації, та спростуванні статусу СРСР як воєнізованої, агресивної країни. На нашу думку, проведення такого роду заходу слугувало підвищенню популярності й статусу країни й російської мови у світі, збільшенню припливу молоді й стало поштовхом для нового етапу в розгортанні системи навчання іноземних студентів у закладах вищої освіти на території СРСР.

Зростаючий попит на освітні послуги СРСР зумовив розширення географічної мережі закладів освіти для реалізації інтернаціонального обов'язку з підготовки необхідних кадрів із різних (переважно виробничих) галузей і надання освіти молоді з країн соціалістичного табору.

Для якісного навчання іноземних громадян у вищих навчальних закладах було започатковано створення підготовчих факультетів і відділень. Зокрема, наприкінці 50-тих – на початку 60-тих рр. ХХ ст. підготовчі факультети існували в Харківському національному університеті будівництва й архітектури, Київському політехнічному інституті, Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Львівському національному медичному університеті ім. Д. Галицького (Львівський державний медичний інститут). Діяльність цих структурних підрозділів регламентувалася низкою нормативно-правових документів, серед яких основні – «Положення про підготовчий факультет для іноземних громадян» (1967 р.) і Постанова ЦК КПРС «Про організацію підготовчих відділень при вищих навчальних закладах» (1969 р.) (Наказ, 1967; Постанова, 1969).

Наголосимо, що ця організаційна форма навчання іноземних студентів була покликана виконувати низку завдань: навчання іноземних громадян російської мови й основ гуманітарних і природничих наук задля підготовки їх до вступу до вищих або середніх спеціальних закладів освіти СРСР; організація та проведення виховної роботи для ознайомлення студентів-іноземців із радянською дійсністю, принципами радянської моралі й загальноприйнятими нормами поведінки, виховання їх у дусі дружби й інтернаціоналізму; забезпечення організованого відпочинку іноземних студентів у канікулярний період.

Навчання на підготовчому факультеті / відділенні тривало 10 місяців (із 1 вересня по 1 липня) і здійснювалося в межах навчальних планів, затверджених Міністерством вищої та середньої спеціальної освіти СРСР (Наказ, 1967). Значний акцент був зроблений на вивченні російської мови, оскільки вона виступала провідним інструментом для отримання студентом знань. Тому вивченню російської мови приділялася максимальна кількість навчальних годин, а загальні дисципліни набували другорядного значення в процесі навчання іноземців (Шмоніна, Бойчук, 2013).

Іноземним слухачам підготовчих відділень, які планували вступ до аспірантури за запитом посольств, було дозволено пролонгувати строк навчання до року (Лист, 27 травня 1970 р.). Як зазначає Т. Шмоніна, на той час значною була проблема підготовки кадрів для роботи з іноземними студентами. Підготовчий факультет являв собою замкнену систему, тобто викладач працював тільки з іноземними студентами, а вони своєю чергою спілкувалися тільки зі своїм викладачем. Тому кваліфікаційні вимоги до викладача, який працював з іноземцями, були вищими й дещо специфічними.

Викладач повинен був володіти основами методики викладання російської мови як іноземної, володіти однією з іноземних мов, інформацією про країни своїх студентів. З метою вдосконалення методики викладання російської мови іноземним громадянам і покращення ідейно-виховної роботи з ними було організовано міські науково-методичні комісії викладачів російської мови.

В Україні з 1978 р. такі комісії було організовано в Київському державному університеті, Одеському державному університеті, Донецькому політехнічному інституті, Харківському державному університеті, Львівському політехнічному інституті, а з 1980 р. до них долучилися Вінницький медичний інститут, Запорізький медичний інститут, Криворізький гірничорудний інститут. Міські науково-методичні комісії викладачів російської мови забезпечували систематичний обмін досвідом навчальної, методичної та виховної роботи, підвищення кваліфікації викладачів, проведення лекцій із питань методики викладання російської мови іноземцям, мовознавства, психології, педагогіки (Інструктивний лист, 1968; Наказ № 457, 1980).

Підвищення інтенсифікації навчання на підготовчому відділенні й удосконалення його організації в цей час розглядалось як центральна проблема, розв'язання якої змогло б ефективно забезпечувати засвоєння необхідних знань, умінь, навичок кожним студентом шляхом мобілізації внутрішніх резервів (Довгодько, 2011: 102–104). Тому переважна увага приділялася заходам із покращення навчально-матеріальної бази процесу викладання російської мови іноземним студентам, задля чого було навіть затверджено Перелік типового обладнання для демонстрації навчальних, наукових і художніх фільмів, проведення поточних лекцій і тематичних вечорів (Наказ, 1974; Наказ, 1980).

Цікавим, на наш погляд, явищем у тогочасній організаційно-виховній системі підготовки іноземних студентів стало земляцтво. Вони формувалися при закладах освіти залежно від контингенту іноземних студентів і виступали як органи студентського самоуправління. З одного боку, забезпечували адаптаційну підтримку іноземцям, які прибули на навчання, з іншого, – організаційну підтримку закладу освіти для забезпечення необхідного рівня ідейно-політичної, культурно-масової та спортивної роботи. Тож огляд тогочасної підготовки іноземних студентів дав підстави В. Груцяку до узагальнення, що наприкінці 80-х років існувала чітка система довишівської підготовки іноземних громадян, яка цілком відповідала вимогам часу й практично повністю забезпечувала розв'язання завдань, що стояли перед підготовчими факультетами (Груцяк, 2011).

Початок другого виокремленого нами періоду припадає на роки отримання Україною незалежності. Модель радянської освіти було зруйновано, зник єдиний педагогічний простір підготовчих факультетів, невідповідною також виявилася законодавча база, що регламентувала підготовку іноземців у закладах освіти (Довгодько, 2011: 102–104). Маємо визнати, що завдяки сумлінній праці й зацікавленості в підтримці іміджу України на світовому освітньому ринку працівників по роботі з іноземними студентами, викладачів підготовчих факультетів / відділень, які де-факто продовжували працювати за радянською системою, було збережено традиції якості довишівської підготовки в українських закладах освіти. Водночас цей етап зумовив формування якісно нового стану довишівської підготовки іноземних студентів в Україні.

Першим значущим нормативно-правовим документом, який регулював систему підготовки іноземних студентів в Україні, стала Постанова Кабінету міністрів України «Про навчання іноземних громадян в Україні» (1993 р.). Цим документом координацію роботи міністерств, відомств і навчальних закладів із питань підготовки фахівців для зарубіжних країн було покладено на Міністерство освіти й офіційно затверджено компенсаційну основу надання освітніх послуг іноземцям.

Навчання іноземців на контрактній основі розглядалось як суттєва стаття доходів для навчального закладу (Постанова, 1993). З огляду на те, що вітчизняні заклади освіти були позбавлені централізованого постачання студентів із-за кордону, з'являються компанії-агенти з надання послуг набору іноземців на навчання. Керівниками цих компаній стають здебільшого голови земляцтв, сформованих за радянських часів, оскільки саме вони мали авторитет серед іноземних студентів і випускників, а також довіру адміністрації закладу освіти, що базувалася на співпраці минулих років.

Кількість підготовчих факультетів / відділень для іноземних громадян у структурах державних і недержавних закладів освіти почала стрімко зростати. На початку 90-х років кількість українських закладів вищої освіти, що отримали право надавати пропедевтичну підготовку іноземних студентів, збільшилась до 180, тоді як в радянські часи їх було лише 14 (Довгодько, 2014: 112–117). На нашу думку, таке розмаїття підготовчих факультетів / відділень, різниця в планах і програмах, відсутність досвіду роботи з іноземцями, недостатність навчально-методичної бази й технічних засобів навчання призвело до зниження якості навчання, зростання корупції та нелегальної міграції.

Навчання на підготовчих факультетах / відділеннях проводилось здебільшого російською мовою, тож розроблення стратегії підготовки іноземних громадян у вищих навчальних закладах України на базі української мови стає завданням для вітчизняних викладачів і науковців.

Перехід іноземних студентів на навчання українською мовою потребував низки організаційних, наукових і методичних заходів: підготовки викладачів української мови як іноземної; розроблення підручників і навчальних посібників з української мови як іноземної; організації навчального процесу українською мовою. Перебіг цих перетворень у навчанні й вихованні іноземних студентів в Україні все ще мав досить уповільнений і значною мірою суперечливий характер, зумовлений економічною кризою в країні, неконтрольованістю з боку Міністерства освіти й науки України, відсутністю необхідних нормативно-правових документів, недостатністю досвідчених фахівців (Шмоніна, Бойчук, 2013.; Довгодько, 2014)

Виходячи з того, що навчання іноземців може принести великі інвестиції до бюджету країни й визнання того, що вітчизняна освітянська система має досвід підготовки фахівців для зарубіжних країн, уряд України на початку XXI ст. звернув увагу на важливість міжнародного співробітництва з іншими державами у сфері освіти. Наказом Президента України від 17 квітня 2002 р. (№ 347/2002) була затверджена Національна доктрина розвитку освіти, в якій до пріоритетних напрямів віднесено: створення ринку освітніх послуг і його науково-методичного забезпечення; інтеграцію вітчизняної освіти до європейського й світового освітніх просторів.

Визначений напрям було продовжено в Законі України «Про вищу освіту» (стаття 76), де зазначено, що «основним напрямом зовнішньоекономічної діяльності вищого навчального закладу є організація підготовки осіб з-поміж іноземних громадян до вступу у вищі навчальні заклади України». Вирішальним стало приєднання України у 2005 р. до Болонського процесу. Членство України в Болонському процесі надало можливість розширення партнерських відносин між вищими навчальними закладами на міжнародному рівні й виходу на світовий ринок освітніх послуг. Кількість громадян з інших країн, які отримують вищу освіту в Україні, почала щороку збільшуватися (Булгакова, Довгодько, Диченко, Чайченко, 2017: 11).

Нині довшівською підготовкою іноземців до вступу в заклади освіти опікуються підготовчі факультети / відділення понад трьохсот закладів вищої освіти України. Це в певному сенсі додатковий освітній заклад між закладом освіти, який закінчив іноземний громадянин у себе на батьківщині, і закладом освіти, в якому буде навчатися випускник факультету довшівської підготовки (Булгакова, Довгодько, Диченко, Чайченко, 2017: 12).

Наразі Положення про діяльність підготовчого факультету / відділення є основним нормативним документом, що внутрішньо регламентує організацію набору й навчання іноземних громадян у кожному окремому закладі освіти. Тобто заклад освіти положенням індивідуально визначає: мету й завдання підготовчого факультету / відділення, права й відповідальність, структуру й управління, співпрацю з іншими підрозділами закладу освіти, фінансування діяльності факультету / відділення і так далі. Беззаперечно, заклад освіти на сучасному етапі розвитку підготовки іноземних студентів має свободу у виборі мови навчання (українська, англійська), строків навчання, навчальних планів і програм і несе відповідальність за надання якісних освітніх послуг з довшівської підготовки задля забезпечення власної конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому освітньому ринку.

Висновки. Результати проведеного дослідження розвитку системи довшівської підготовки в період із другої половини XX ст. до початку XXI ст. дозволяють зробити узагальнення щодо *позитивних* тенденцій, які проявляються: у зацікавленості держави в популяризації вітчизняної освіти на міжнародному ринку; розширенні нормативно-правової бази, що регулює систему підготовки іноземних студентів в Україні; автономності університетів щодо надання освітніх послуг іноземним громадянам; збільшенні кількості наукових робіт, присвячених окресленій проблемі; зростанні контингенту іноземних студентів у закладах освіти України. Серед *суперечливих* тенденцій маємо виокремити: недостатнє забезпечення педагогічними кадрами, підготовленими до роботи саме з іноземними студентами, відсутність єдиних критеріїв відбору змісту довшівської підготовки іноземних студентів, неналежна навчально-матеріальна база.

Список використаних джерел:

1. Булгакова Н.Б., Довгодько Т.І., Диченко Т.В., Чайченко Н.Н. Дидактика довшівської підготовки студентів-іноземців : навчально-методичний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2017. 286 с.
2. Груцяк В.И. Развитие системы довузовского образования иностранных граждан в Украине : монография. Харьков : ХНУ им. В.Н. Каразина, 2011. 90 с.
3. Довгодько Т.І. Розвиток системи підготовки іноземних студентів в Україні. *Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України»*. 2012. № 3 (додаток 2). Т. 2. С. 102–104.
4. Довгодько Т.І. Доуніверситетське навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України: історико-методологічний аспект. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця, 2014. № 42 (2). С. 112–117.
5. Про доповнення до наказу Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР від 10 квітня 1978 р. : Наказ Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР від 29 квітня 1980 р. № 457.
6. Про затвердження положення про підготовчий факультет для іноземних громадян : Наказ Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР від 18 квітня 1967 р. № 231.
7. Про заходи щодо поліпшення навчально-матеріальної бази кафедр російської мови для іноземних громадян : Наказ Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР від 12 лютого 1974 р. № 129.
8. Про збільшення підготовчого курсу для аспірантів ДРВ (Демократична Республіка В'єтнам) : Лист Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР від 27 травня 1970 р. № 92-14-779/96.

9. Про роботу міських науково-методичних комісій з викладання російської мови іноземцям : Інструктивний лист Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР від 14 жовтня 1967 р. № И-62.
10. Про зміни переліку типового обладнання та технічних засобів навчання кафедр (секцій) російської мови для іноземних студентів : Наказ Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР від 06 травня 1980 р. № 497.
11. Про навчання іноземних громадян в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 р. № 136 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/136-93-%D0%BF#Text>.
12. Про організацію підготовчих відділень при вищих учбових закладах : Постанова Центрального Комітету Компартії України, Ради Міністрів Української РСР від 08 жовтня 1996 р. № 573.
13. Шмоніна Т.А., Бойчук Ю.Д. Теоретико-методичні аспекти природничо-наукової підготовки іноземних студентів на підготовчих факультетах : монографія. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2013. 168 с.

References:

1. Bulhakova, N.B. , Dovhodko, T.I. , Dychenko, T.V. , Chaichenko, N.N. (2017). Dydaktyka dovuzivskoi pidhotovky studentiv-inozemtsiv. [Didactics of foreign students' pre-university training] Sumy: Sumy state university, 286 s. [In Ukrainian].
2. Hrutsiak, V.Y. (2011) Razvytye systemy dovuzovskoho obrazovaniya ynostrannykh hrazhdan v Ukrainy. [Development of pre-university education of foreign citizens system in Ukraine] Kharkiv: KhNU named after V.N. Karazina, 90 s. [In Russian].
3. Dovhodko, T.I. Rozvytok systemy pidhotovky inozemnykh studentiv v Ukraini. (2011) [Development of the system of training foreign students in Ukraine] Theoretical and scientific-methodical journal "Higher Education of Ukraine", S. 102–104 [In Ukrainian].
4. Moshniaha, V.P. (1989) Vsemirnye festivali molodezhi i studentov (1947–1989). [World Festivals of Youth and Students (1947-1989)] Moscow: Mol. hvardiia, 41 s. [In Russian].
5. Pro dopovnennia do nakazu Ministerstva vyshchoi ta serednoi spetsialnoi osvity SRSR vid 10.04.1978: Nakaz № 457 Ministerstva vyshchoi ta serednoi spetsialnoi osvity SRSR 29.04.1980. [On additions to the order of the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR of April 10, 1978: Order № 457 of the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR of April 29, 1980]. [In Russian].
6. Pro zatverdzhennia polozhennia pro pidhotovchyi fakultet dlia inozemnykh hromadian: Nakaz Ministerstva vyshchoi ta serednoi spetsialnoi osvity SRSR № 231, 18.04.1967. [On approval of the regulations on the preparatory faculty for foreign citizens: Order of the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR № 231 issued 18.04.1967.]. [In Russian].
7. Pro zakhody shchodo polipshennia navchalno-materialnoi bazy kafedr rosiiskoi movy dlia inozemnykh hromadian: Nakaz Ministerstva vyshchoi ta serednoi spetsialnoi osvity SRSR № 129 vid 12.02.1974. [On measures to improve the educational and material base of Russian language departments for foreign citizens: Order of the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR № 129 issued 12.02.1974]. [In Russian].
8. Pro zbilshennia pidhotovchoho kursu dlia aspirantiv DRV (Demokratychna Respublika Vietnam): Lyst Ministerstva vyshchoi i serednoi spetsialnoi osvity SRSR № 92-14-779/96 vid 27.05.1970. [On increasing the preparatory course for graduate students of the DRV (Democratic Republic of Vietnam): Letter from the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR № 92-14-779 / 96 issued 27.05.1970]. [In Russian].
9. Pro robotu miskykh naukovykh-metodychnykh komisii z vykladannia rosiiskoi movy inozemtsiam: Instruktivnyi lyst Ministerstva vyshchoi ta serednoi spetsialnoi osvity SRSR № I-62 vid 14.10.1968 [On the work of city scientific and methodological commissions for teaching Russian to foreigners: Instruction letter of the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR № I-62 issued 14.10.1968.]. [In Russian].
10. Pro zminy pereliku typovoho obladdnannia ta tekhnichnykh zasobiv navchannia kafedr (seksi) rosiiskoi movy dlia inozemnykh studentiv: Nakaz Ministerstva vyshchoi ta serednoi spetsialnoi osvity SRSR № 497 vid 06.05.1980. [On changes in the list of standard equipment and technical means of teaching departments (sections) of the Russian language for foreign students: Order of the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR № 497 issued 06.05.1980]. [In Russian].
11. Pro navchannia inozemnykh hromadian v Ukraini: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 136 vid 26.02.1993 [On the training of foreign citizens in Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 136 of 26.02.1993]. [In Ukrainian].
12. Pro orhanizatsiiu pidhotovchykh viddilen pry vyshchykh uchbovykh zakladakh: Postanova Tsentralnogo Komitetu Kompartii Ukrainy, Rady Ministriv Ukrainskoi RSR №573 vid 08.10.1996. [On the organization of preparatory departments at higher educational institutions: Resolution of the Central Committee of the Communist Party of Ukraine, the Council of Ministers of the Ukrainian SSR №573 issued 08.10.1996]. [In Ukrainian].
13. Shmonina, T.A., Boichuk, Yu.D.(2013). Teoretyko-metodychni aspekty pryrodnycho-naukovoї pidhotovky inozemnykh studentiv na pidhotovchykh fakultetakh [Theoretical and methodological aspects of natural science training of foreign students at preparatory faculties] Kharkiv: KhNPU named after G.S Skovorodi, 168 s. [In Ukrainian].